

INTERNATIONAL LABOUR ORGANIZATION

NÁVRH SPOLEČNÉHO STATISTICKÉHO PROJEKTU (2007-2008) V OBLASTI ZAMĚSTNANOSTI A DŮSTOJNÉ PRÁCE V CESTOVNÍM RUCHU

I. Základní informace

1. Cestovní ruch je odvětví s velkým podílem lidské práce a poskytuje práci mnoha lidem. Mezi nimi jsou kvalitně proškolení odborníci, ale také mnozí pracovníci, kteří si obtížně hledají práci v jiné oblasti, jako například lidé nově přicházející na pracovní trh (mladí lidé a přistěhovalci), ženy s rodinnými závazky, které mohou pracovat pouze na částečný úvazek, a obecně pracovníci s nízkou kvalifikací. Pro pracující je cestovní ruch zdrojem příjmů a zkušeností a jako takový jim pomáhá zapojit se do společnosti a přispívá k jejich osobnímu rozvoji.
2. Na druhé straně cestovní ruch trpí nedostatkem zaměstnanců, kteří by měli alespoň minimální požadovanou kvalifikaci nebo dovednosti. Vzhledem k tomu, že pracovní právní vztahy a pracovní podmínky často nesplňují jejich očekávání, mají lidé pracující v oblasti cestovního ruchu tendenci hledat si lepší zaměstnání jinde a při první příležitosti odcházejí za lépe placenou práci.
3. Svět práce v cestovním ruchu není lidem obecně dobře znám, neboť spolehlivé údaje nejsou k dispozici. Jen hrstka zemí vlastní výmluvné statistické informace o zaměstnanosti v cestovním ruchu. Přispěním ke zdokonalení metod sběru statistických údajů a lepším podchycením osob zaměstnaných v cestovním ruchu získáme spolehlivé a konzistentní informace o pracovních vztazích, struktuře profesí, kvalifikaci, dovednostech, pracovních podmínkách, platech a odměňování a podobně. Právě v této oblasti Světová organizace cestovního ruchu (UNWTO) projevila zájem o spolupráci s Mezinárodní organizací práce (ILO).
4. Toto sdělení obsahuje návrh na soubor dvoustranných iniciativ se zaměřením na statistiku, jejichž cílem je vypracování společného dvouletého pracovního programu (2007-08) Odboru statistiky a měření cestovního ruchu UNWTO a Statistického úřadu ILO v rámci agendy důstojné práce ILO.

II. Úvod

5. Aktivita návštěvníků, ať už těch, kteří přenocují, či návštěvníků jednodenních, se projevuje spotřebou určité skupiny produktů, zejména ubytování, potravin, dopravy a

pronájmu vozidel. Výdaje za tyto služby představují nejvýznamnější část výdajů v cestovním ruchu, vynaložených tuzemskými i zahraničními návštěvníky.

6. Cestovní ruch zahrnuje skupinu činností, které byly v nedávné době seskupeny v rámci satelitního účtu cestovního ruchu (Tourism Satellite Account (TSA))¹ s cílem uskutečnit podrobnou analýzu všech aspektů poptávky po zboží a službách, které by v daném hospodářském systému mohly mít spojitost s cestovním ruchem, sledovat provozní rozhraní s nabídkou takového zboží a služeb v rámci téhož referenčního hospodářského systému a popsat, jak se taková nabídka vzájemně ovlivňuje s jinými hospodářskými činnostmi. Také satelitní účet cestovního ruchu by měl přispět k možnosti stanovení jasné sektorální identity cestovního ruchu. To se v minulosti nepodařilo uskutečnit z důvodu fragmentované povahy jednotlivých komponentů cestovního ruchu. Zároveň je tato situace vysvětlením, proč z hlediska politiky nebyl cestovní ruch dosud považován za sektor vytvářející pracovní příležitosti. Dalším cílem satelitního účtu cestovního ruchu je rozšířit porovnatelnost statistických údajů o cestovním ruchu v mezinárodním měřítku.
7. Cestovní ruch má mnohé rysy, které ho činí atraktivním z hlediska potenciálu vytvářet pracovní příležitosti a přispívat k vyšší zaměstnanosti:
 - Cestovní ruch vykazuje regionální odlišnosti a nabízí pracovní příležitosti v mnoha oblastech, v nichž tradiční ekonomické činnosti slábnou. Cestovní ruch je "odvětví", které je mnohem různorodější než mnohá jiná.
 - Cestovní ruch nabízí možnost zajistit pracovní příležitosti pro skupiny, které jsou náchylné k nezaměstnanosti, jako mládež, zaměstnanci bez kvalifikace nebo s nízkou kvalifikací a ženy.
 - Cestovní ruch je odvětví s vysokým podílem lidské práce, které využívá širokého okruhu dovedností, přičemž tato skutečnost je velmi užitečná při potírání chudoby.
 - Zaměstnanecký poměr v cestovním ruchu má často povahu částečného úvazku vzhledem k sezónnímu profilu příslušné aktivity v cestovním ruchu (což je obzvláště patrné v příjezdovém cestovním ruchu), přičemž však z hlediska důstojné práce by tuto skutečnost bylo rovněž možno považovat za negativní.
 - Velké podniky působící v oblasti cestovního ruchu se soustřeďují na ubytování a dopravní služby, a přestože jich není mnoho, mají podstatný podíl na celkovém počtu vytvářených pracovních míst. Prakticky všechna odvětví cestovního ruchu v kontextu měst i venkova zahrnují malé a střední podniky.
 - Velká většina funkcí se obsazuje zaměstnanci získanými na místních trzích. V důsledku toho cestovní ruch vytváří příležitosti pro mnohé malé i mikro podnikatele, nezávisle na tom, zda podnikají ve formálních či neformálních

¹ "Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework;" Komise Evropských společenství, Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj, Spojené národy, a Světová organizace cestovního ruchu, 2000.

sektoru. Jedná se o "odvětví", v němž "vstupní" náklady a překážky pro zahájení podnikání jsou všeobecně malé nebo je lze snadno ještě více omezit.

8. Světová organizace cestovního ruchu (UNWTO) formulovala výše uvedenou charakteristiku pracovní síly v cestovním ruchu v zemích různého typu. Vzhledem k nedostatečné systematické evidenci a absenci spolehlivých statistických informací však není možné zpracovat soubor mezinárodně porovnatelných ukazatelů, které by mohly sloužit jako účelný způsob měření toho, do jaké míry jsou pracovní místa, pracovněprávní vztahy a pracovní podmínky v cestovním ruchu důstojné.
9. Výsledky nedávných studií Mezinárodní organizace práce (ILO) hovoří ve prospěch argumentu, že rostoucí význam služeb pro hrubý domácí produkt se neprojevuje na růstu zaměstnanosti v daných oblastech služeb. Dynamika makroekonomiky v konečném důsledku ne vždy odráží dynamickou povahu činností a výsledků v cestovním ruchu a ani dostupné statistické údaje nejsou základem pro komplexní analýzu nabídkové strany v cestovním ruchu.

III. Iniciativy k rozpracování

10. Vzájemné vztahy na kvalitativně nové úrovni a užší spolupráce mezi statistickými jednotkami obou organizací mohou přispět ke změně současné situace, kdy nedostatek spolehlivých statistických údajů o cestovním ruchu představuje zásadní problém pro poskytování informací o relevantních statistických ukazatelích státním úřadům pro cestovní ruch, ministerstvům práce a ministerstvům financí pro účely měření různých aspektů a nedostatků v oblasti důstojné práce v rámci celosvětové agendy důstojné práce ILO. Mezinárodní organizace cestovního ruchu oceňuje úsilí odboru sektorálních činností ILO i Statistického úřadu ILO v oblasti zdokonalování statistiky cestovního ruchu.
11. Soubor iniciativ, které jsou uvedeny níže, je zaměřen na rozšíření inter-institucionální sítě, která by mohla doplnit strategická spojení, která v posledních letech pod vedením Mezinárodní organizace cestovního ruchu navázaly státní úřady pro cestovní ruch, centrální statistické úřady a centrální banky s cílem zvýšit úroveň statistiky cestovního ruchu v rámci projektu Satelitního účtu cestovního ruchu. Všechny tyto potenciální iniciativy mají společnou charakteristiku:
 - všechny jsou zaměřené na statistiku,
 - mají spojitost s cestovním ruchem (v oblasti formální i neformální zaměstnanosti);
 - zaměřují se na otázky vztahující se k měření konkrétních aspektů důstojné práce v oblasti cestovního ruchu (např. přesčasová práce, nízké platy, další pracovní podmínky apod.);
 - zahrnují studie o zkušenostech získaných na národní úrovni jako výchozí bod pro vypracování souboru případových studií,
 - týkají se dvouletého období (2007/2008).
12. Navrhované iniciativy jsou shrnuty a uvedeny dále:
 - Existuje potřeba zpracovat soubor statistických údajů/indikátorů, které by umožnily mezinárodní porovnatelnost statistik o zaměstnanosti v cestovním

ruchu. V důsledku skutečnosti, že v rámci Šetření pracovních sil (Labour Force Surveys (LFS)) nelze získat podrobné informace o osobách zaměstnaných v sektoru cestovního ruchu, existuje potřeba skloubit údaje z různých zdrojů tak, aby bylo možné zpracovat spolehlivou statistiku o cestovním ruchu. V souvislosti s tím by Mezinárodní organizace cestovního ruchu a Mezinárodní organizace práce mohly spolupracovat na vývoji mezinárodních pokynů k měření zaměstnanosti v cestovním ruchu tak, aby se zvýšila kvalita údajů a bylo umožněno srovnání v mezinárodním měřítku. V rámci práce probíhající na přípravách aktualizované verze Mezinárodní klasifikace zaměstnání (ISCO-08) by měla být zohledněna potřeba lepší klasifikace zaměstnání vztahujících se k cestovnímu ruchu.

- Zvýšení spolehlivosti údajů o zaměstnanosti v cestovním ruchu vyžaduje zpracování mezinárodních pokynů, které by určily způsob, jak stanovit odhad podílu nabídky v cestovním ruchu na přepočteném počtu zaměstnanců (full-time equivalent). Bylo navrženo prozkoumat následující vlivy: (a) namísto použití ukazatelů na straně poptávky, jak byly tyto odhadnuty v rámci satelitního účtu cestovního ruchu, zvýšit kvalitu statistických údajů o zaměstnanosti v cestovním ruchu jejich začleněním do ukazatelů nabídky pro účely zhodnocení podílu zaměstnanosti spojené s nabídkou zboží a služeb spotřebovaných návštěvníky, (b) využít sezónních úprav v souvislosti s tím, že sezónnost je pro údaje o zaměstnanosti v cestovním ruchu rozhodujícím faktorem.
 - Otestovat a navrhnout soubor hlavních statistických ukazatelů důstojné práce pro měření různých aspektů důstojné práce v cestovním ruchu. Předložit případové studie s příklady, které budou ilustrovat použití údajů z různých zdrojů s cílem zlepšit rozsah i kvalitu statistických ukazatelů důstojné práce v cestovním ruchu. Parametry, které budou takto identifikovány, by měly zahrnovat například průměrnou dobu zaměstnání u jednoho zaměstnavatele (job tenure), jistotu udržení zaměstnání (security of tenure), vyhlídky na kariérní rozvoj, pracovní podmínky, pracovní dobu, oblast zdraví a bezpečnosti při práci, mzdy, příležitosti pro rozvoj dovedností, otázku rovnosti pohlaví, sociální ochrany a práv zaměstnanců.
 - Zpracování mezinárodních pokynů ohledně osvědčených postupů (best practices) při měření zaměstnanosti v rámci statistiky cestovního ruchu s cílem lépe zachytit nová pracovní místa vytvořená v průběhu daného referenčního období se zvláštním důrazem na jejich kvalitu vyplývající z pracovních podmínek. Pokyny zpracované pro cestovní ruch by měly být dále upraveny pro potřeby dalších sektorů a odvětví ekonomiky.
13. Vzhledem k tomu, že všechny výše uvedené iniciativy jsou prakticky zaměřené a měly by vycházet ze stávajících standardů a postupů důstojné práce stanovených Mezinárodní organizací práce (ILO), nebude k jejich implementaci nezbytný vývoj složitých koncepcí.